

Atsakomybė

Philippe Nemo: Ar galiu tobulai pažinti kokį asmenį, bet šis pažinimas pats savaime nebus joks artimumas?

Emmanuel Levinas: Ne. Ryšys su kitu asmeniu užsimezga tikrai kaip atsakomybė, nepaisant to, ar ji būtų prisiimta, ar jos išvengta; ar žinome, kaip ją prisiimti, ar ne; ar galime padaryti ką nors konkrečiau dėl kito asmens, ar ne. Sakyti: „Štai aš“. Padaryti kažką kitam. Duoti. Tai ir reiškia būti žmogiškąja dvasia. Žmogaus dvasiškumą lemia jo subjektyvybės įsikūnijimas (nematau, ką angelai galėtų duoti ar padėti kitiems). Diakonija yra pirmesnė už bet kokį dialogą: tarpžmogišką santykį nagrinėju tartum per kito asmens artumą, – anapus mano paties susikuriama kito žmogaus vaizdinio, – jo veidas, kito asmens išraiška (o šia prasme visas žmogaus kūnas daugiau ar mažiau yra veidas) yra tai, kas man liepia jam tarnauti. Vartoju šią kraštutinę formuluotę. Veidas manęs prašo ir man liepia. Jo reikšmė – reiškiamas įsakymas. Tiksliau sakant, kai veidas priešais mane reiškia įsakymą, tai vyksta kitaip negu tuomet, kai koks ženklas reiškia tai, ką jis ženkliną; šis įsakymas yra pats veido reikšmingumas.

Philippe Nemo: Jūs sakote: „jis manęs prašo“ ir kartu „jis man liepia“. Ar tai ne prieštaravimas?

Emmanuel Levinas: Jis manęs prašo, kaip kad prašoma ko nors liepiant, kaip kad sakoma „prašau jūsų“.

Philippe Nemo: Tačiau ar kitas asmuo nėra taip pat atsakingas už mane?

Emmanuel Levinas: Galbūt, tačiau tai *jo* reikalas. Vienas iš pamatinių *Totalybės ir Begalybės* temų, apie kurią dar nekalbėjome, yra tai, kad santykis tarp asmenų yra asimetriškas. Šia prasme aš esu atsakingas už kitą asmenį, nesitikėdamas abipusiškumo, net jei man šitai kainuotų gyvybę.

Abipusiškumas – *jo* reikalas. kaip tik todėl, kad kito asmens ir mano santykis ne abipusis, aš esu pavaldus kitam asmeniui. Pirmiausiai šia prasme aš esu „subjektas“. Viskas remiasi manimi. Jūs žinote Dostojevskio frazę: „*Visi esame kalti dėl visko, už visus ir prieš visus, ir aš daugiau negu kiti*“. Ne dėl vienos ar kitos realios mano kaltės, dėl klaidų, kurias būčiau padaręs, o dėl to, kad esu atsakingas totaline atsakomybe, kuri atsako už visus kitus ir atsako už viską, netgi už jų atsakomybę. Aš visuomet turiu viena atsakomybę *daugiau* negu visi kiti.

Philippe Nemo: Vadinasi, jei kiti nedaro to, ką privalo daryti, taip yra dėl manęs?

Emmanuel Levinas: kažkur esu pasakęs (tai posakis, kurio nemėgstu cituoti, nes jį reikia papildyti kitais svarstymais), kad *esu atsakingas už persekiojimus, kuriuos patiriu*. Tačiau tikrai aš! Mano „artimieji“ ar „mano tauta“ jau yra kiti, ir jiems aš reikalauju teisingumo.

Philippe Nemo: Jūs taip toli siekiate!

Emmanuel Levinas: kadangi aš pats esu atsakingas net už kito asmens atsakomybę. Tai kraštutinės formuluotės, kurių nereikėtų atsieti nuo jų konteksto. Konkretybėje atsiranda daug kitų samprotavimų, reikalaujančių teisingumo taip pat ir man. Praktiškai įstatymai pašalina kai kurias išvadas. Tačiau teisingumas tikrai tuomet turi prasmę, jei jis išlaiko nesuinteresuotumo dvasią,

kurią įkvepia atsakomybės už kitą žmogų idėja. Iš principo aš yra neatplėšiamas nuo savo „pirmojo asmens“; juo remiasi pasaulis. Subjektyvė, kuri konstituojasi pačiame judėjime, kai jai užkraunama atsakomybė už kitą, eina iki kito asmens pakeitimo. Ji sutinka su įkaito sąlyga (ar besąlygiškumu). Subjektyvė kaip tokia iš pat pradžių yra įkaitas, ji atsako už kitus, netgi juos išperka. (...) būti žmogumi – tai gyventi taip, lyg nebūtum būtybė tarp būtybių. Tartum dėl žmogaus dvasiškumo būties kategorijos apsiverstų į „kitaip negu būti“. Ne tik tai į „būtį kitaip“. Būti kitaip – vis dar reiškia būti. „Kitaip negu būtis“ iš tiesų neturi veiksmažodžio, kuris nurodytų jo neramumo įvykį, jo nesuinteresuotumą, paklausimą šio esinio būties ar jo *esimo*.

Tai aš remiu kitą asmenį ir esu už jį atsakingas. Taigi matome, kad žmogiškajame subjekte kartu tu totaliniu pavaldumu reiškiasi ir mano pirmagimystė. Mano atsakomybė yra neperleidžiama, niekas negali manęs pakeisti. Iš tikrųjų reikia pasakyti, kad pati žmogiškojo aš tapatybė remiasi atsakomybe, tai yra tuo suverenaus aš teigimu ar aš pašalinimu savimonėje, pašalinimu, kuris kaip tik yra aš atsakomybė už kitą. Atsakomybė yra tai, kas atitenka išimtinai man ir ko aš negaliu *žmogiškai* atmesti. Ši našta yra aukščiausias vienintelio orumas. Nesukeičiamas su kitais aš esu tik tiek, kiek esu atsakingas. Aš galiu pakeisti visus, bet niekas negali pakeisti manęs. Tokia yra mano kaip subjekto neatsiejama tapatybė. Kaip tik šia prasme Dostojevskis sako: „Visi esame kalti dėl visko, už visus ir visiems, ir aš daugiau negu kiti“.

E. Levinas. *Etika ir begalybė*

